

višjih šolah učivši se uradniki. — V vseh se tako zapotanih in neljubih slučajih sedanje vojne je vedel naobraženec, več več jezikov, pomagati ugodneje od nenaobraženca sebi in drugim.

A ne samo v vojni, nego še posebno v zlatih mirnih časih se bo čutil naobraženec, več več jezikov, srečnejšega in zadovoljnejšega od nenaobraženca. Ne da se popisati, koliko slasti in neizrekljive zadovoljnosti uživa lahko oni, ki mu je omogočeno proučiti vzvišene umotvore drugih naravnost v izvorniku brez vsake tuje pripomoči. Neizrekljivo je, kako navdušujejo takšnega povzpečena, ideje in umotvori drugih brez povzpečena, in s kakšnim veseljem bo primerjal vse to z domačimi umotvori! Vzljubil bo slovstvo in vse umotvore drugih in spoštoval, da, vzljubil bo tudi ljudstvo, ki so iz njega vznikli takšni duhovi! In le to je pravo in najtemeljiteje medsebojno spoznavanje, ki nam ga pa more nuditi le pravilno urejena šola!

Začetna in najmogočnejša šola za sedaj glede medsebojnega spoznavanja je ta svetovna vojna. Poleg vseh grozovitosti in velikanske škode nam vendar ta vojna — po pravilno presojanem medsebojnem spoznavanju — obeta boljše bodočnost. Proč tedaj s hrabrostjo do medsebojnega ljutega pobijanja, proč s provzročanjem velikanskih škod, zasije naj povsod jasno solnce zlate svobode na kulturnem polju, solnce odkritosrčnega prijateljstva in božanske ljubezni med posamezniki in vsem človeštvom!

V dosegu navedenega naj nam pomagajo po vzornih pedagoških načelih urejene šole! Temelj jim bodi princip narodnosti, smoter splošna in strokovna izobrazba, a pot od temelja do smotra deljubenost in vztrajnost ter zavest, da je vse, kar storiš, storjeno v blaginjo tvojo, ki si enakovredni in enakopravni član skupnosti — celote! Moderna šola vzgaja za tekmovalno vsakega ob vsakem, ne pa za izrabljanje, zapostavljanje in izkoriščanje na škodo enega in v sebične namene drugega!

Ivan Kelc.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Dr. IVAN MERHAR.

Tržaška »Edinost« objavila z italijanskega bojišča ta-le dopis: Vojna pošta št. 95, 8. VII. 1915: »Zalostnim srcem vam javljam, da je dne 5. t. m. ob 2. uri popoldne padel na južnem bojišču ob Soči junaške smrti občeznani rodoljub in profesor na c. kr. državni gimnaziji v Trstu, g. dr. Ivan Merhar. Dal Bog, da bi njegova smrt in smrt ostalih naših junakov obrodila našemu narodu mnogo sadu, mu priborila zagotovljeno narodno bodočnost in kaznovala tiste, ki so nas varali skozi desetletja.« — Prof. dr. Merhar je kot c. in kr. nadporočnik v rezervi prelil svojo kri za slavo in moč zemlje, ki jo je ljubil z vsem ognjem svojega srca. Razvijal je najuspešnejšo delavnost na kulturnem in književnem polju, v odboru Družbe sv. Cirila in Metoda ter v Tržaškem slovenskem učiteljskem društvu — z eno besedo: bil je naše gore list! — Pokopan je bil 5. t. m. na pokopališču pri Sv. Gregoriju ob »bistri hčeri planin« — Soči. Nad nje-

v njej narodnostni prepričani, volili so po več papežev, in pojavilo se je več stvari, proti katerim so nastopali posamezni cerkveni dostojanstveniki. Nastala so mnenja, da ni umestno, če postane papež posvetni gospodar vseh narodov, duhovnik gospod vseh stanov in cerkev največja avtoriteta na svetu.

Za Čehe je imel v teh razmerah Husov nastop velik pomen. S Husom se je jel češki narod razvijati, Husovi nauki so se širili po Češkem, in šele bitka na Beli gori leta 1620. je zadala češkim reformatorjem uredac.

Jan Hus je imel pri svojem delu najplemenitejši namen, a moral je postati žrtev tedanjih cerkvenih in družabnih razmer. Kot krivoverec je zgorel na gmadi pred petsto leti.

V Pragi so praznovali Husovo slavnost dne 5. in 6. julija, in sicer z ozirom na sedanji vojni čas tiho in skromno. Dne 5. julija je 500letnica smrti mistra Jana Husa praznovala češka univerza s slavnostno sejo, ki so se je udeležili češki

govim grobom besni najljutejši vihar — v objetu slovenske zemlje pa mu bodi pokojni sladki! — Ostavil je vdovo Amalijo, rojeno Logarjevo, in tri sinove.

Tovariš Vinko Engelmann piše o prof. dr. Merharju v »Edinosti«:

Vest o nenadni, a junaški smrti dr. Ivana Merharja je nemilo iznenadila vse one rojake, ki so poznali vrlega moža, posebno pa nas tržaške Slovence, kjer je blagi pokojnik mnogo let deloval z vzgojo mladine in izobrazbo svojega ljubljenega naroda. Izventržiški Slovenci ne čutijo te težke izgube tako bridko, kakor mi, ki potrebujemo za svoj sedanji in bodoči težki obstanek obilo narodnih delavcev na raznih poljih.

Politiškega boja se pokojnik v javnosti ni udeleževal, zato je pa tem vztrajnejše posvečeval svoje sile narodno-socialnemu, društvenemu, izobraževalnemu in literarnemu delovanju. Zato se je drage volje posvečeval vsakemu novemu gibanju takih društev. Omeniti hočemo tu le nekaj najvažnejših.

Leta 1905. je bil izvoljen na C. M. skupščini v Logatcu v glavni odbor C. M. D. kot zastopnik tržaških podružnic. To častno mesto je upravljal do leta 1913., ko se je odpovedal zaradi obilnih poslov. V odboru je bil spreten zagovornik želja in nasvetov tržaških podružnic, ki so v tej dobi narasle od 4 na 18. Pri mnogih teh je sodeloval ob ustanovitvi.

V Trgovskem izobraževalnem društvu je mnogo vplival, da so se v zimskih večerih vršila redna predavanja, in je tudi sam često predaval. Bil je nekaj časa odbornik tega društva, ki je po njegovi iniciativi razširilo svoj delokrog. Kot član društva je sodeloval pri ustanovitvi »Trgovske-obrtne zadruge«, kjer je ostal l. podpredsednik do svoje prerane smrti.

Dramatično društvo je izgubilo v njem reorganizatorja, ki je na občnem zboru leta 1907. predlagal ustanovitev stalnega gledališča, kar se je tudi odobrilo. Bil je v prvem letu tega društvenega preporoda predsednik, v drugem letu pa predsednik in intendant.

Kot podpredsednik Učiteljskega društva je posvečeval veliko pozornost razvoju slovenskega tržaškega šolstva. Vodil je tečaj za meščanske šole, bil član kuratorija Slov. trg. šole in krajni šolski nadzornik C. M. šol v Trstu. Tržaško slovensko učiteljsvo bo težko pogrešalo izgubo vrlega tovariša in prijatelja.

Dasiravno smo tu navedli le nekaj društev, vidimo, kako vsestransko delaven je bil pokojnik. A poleg tega je deloval tudi literarno. Bil je izvrsten kritik, in so njegove kritike v »Ljubljanskem Zvonu« obujale splošno zanimanje. Opis literarnega delovanja pa opustimo, ker smo prepričani, da to opiše strokovnjak. Priporočamo le, da je lani začel preiskavati literarno zapuščino našega pesnika Frana Cegnarja, a delo je preprečila vojna.

Dr. Ivan Merhar se je rodil leta 1875, v Dolenji vasi pri Ribnici. Po dovršeni ljudski šoli je vstopil na gimnazijo. Ker je bil vrlo nadarjen, je bil v 3. gimnazijskem razredu sprejet v ljubljansko Alojzijevišče. Tu je ostal do 7. gimnazijskega razreda. Ker pa ni čutil v sebi poklica za duhovniški stan, je ostavil ta zavod. Po končani maturi leta 1896. je odšel kot enoletni prostovoljec v Plzen in potem na dunajsko univerzo, ki jo je z izvrstnim uspehom končal leta 1901. Še isto leto je bil imenovan za profesorja slovenščine na tržaški c. kr. državni gimnaziji, od koder ga

znanstveniki, češka akademija, narodni svet, praško mesto in številna društva. Dne 6. julija popoldne je imelo v mestni hiši slavnostno sejo društvo za Husov spomenik, kjer se je dogotovljen spomenik izročilo v varstvo praškega mesta, ki ga je nato v imenu mesta prevzel župan dr. Groš. Slavnostni govor je govoril dr. Baxa. Na predlog dr. Matuša se je sklenilo odkritje spomenika odložiti na poznejši čas. Istega dne je bila v »Narodnem divadlu« slavnostna predstava. Upriporili so Jiraskovo igro »Jan Hus«.

Šola v strelskem jarku.

Tovariš Vilko Mazi opisuje v »Slovenskem Narodu« to zanimivo dogodbo: Miha Hafner je zanimal biti v svojih šolskih letih precej trde glave, zakaj naučil se ni ne branja, ne pisanja. V poznejših letih ni obujal zaradi tega nobenega kesanja. Vseeno je služil lahko za hlapca in preganjal konje po belih gorenjskih cestah v miru božjem.

je poklicala lani državljanska dolžnost na bojno polje, kjer je našel dne 4. pret. m. junaško smrt za domovino, ki jo je tako iskreno ljubil.

Dne 5. julija je zagrnila zemlja našega sivega Krasa zemske ostanke vrlega moža, katerega nesebično in vztrajno delo ter zasluge ohranimo tržaški Slovenci v večnem spominu in iskreni hvaležnosti.

ALOJZIJ BRAVNIČAR

Kadet Srečko Vilfan, učitelj v Knežaku, nam piše z bojnega polja z dne 17. julija t. l.: »Smrt strašno pobira v vrstah učiteljev-bojnikov. V bojih od 1. do 6. julija je padel tudi goriški učitelj-kadet v rezervi — tovariš Alojzij Bravničar. Zadnji večer sva se borila skupaj, ko smo zmagovito zavračali napade Italijanov. Drugo jutro pa je Bravničar padel. Ranjenci pravijo, da je bil zadet od kroglice, potem pa zakopan od sovražne granate v strelskem jarku. Do zadnjega diha je bil junak na svojem mestu in je branil svojo Goriško pred ljutim sovražnikom!«

Alojzij Bravničar je služboval kot učitelj-voditelj na enorazrednici v Stržišču na Tolminskem. Rojen je bil v Tolminu leta 1892. ter dokončal učiteljske l. 1911. Bil je torej mlad po letih starosti in službe, da je to mlado in cvetoče svoje življenje daroval svoji lepi in ljubljeni domovini! Da bi se tudi iz njegove krvi rodila naša lepša bodočnost!

Bodi učitelju - junaku časten spomin!

RADO MERŠEK.

Iz Rocola pri Trstu pišejo: »Dne 11. julija je padel na bojišču na Koroškem v najlepši dobi svojega življenja tovariš Rado Meršek, učitelj na C. M. šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Vest o njegovi smrti je povzročila neizrečeno žalost in potrtost v Rocolu, kjer je bil pokojnik doma in poznan kot jako blaga in plemenita duša ter marljiv in vnet delavec na narodnem polju. Čeravno komaj 23 let star, je bil že tretje leto predsednik C. M. podružnice v Rocolu, tajnik konsumnega društva itd., katera društva so lepo in čvrsto napredovala pod njegovim vrlim vodstvom. Bridko ga bodo sedaj pogrešala, ker v Rocolu sploh ni slovenske inteligence, ki bi ga nadomestovala. Mnogo se je tudi zanimal in brigal za otroški vrtec, ki mu je bil jako pri srcu. Njemu gre velika zasluga na narodnem in gospodarskem napredku našega Rocola. Gotovo bi dosegel še lepe uspehe kot ugleden in splošno priljubljen domačin, ko bi ga ne bila prerana smrt dosegla na bojnem polju. V znak žalosti svojemu tajniku je razobesilo konsumno društvo zastavo na pol droga. Tebi pa, predragi in nepozabni Rado, kličemo potrtega srca: Počivaj v miru!«

Tovariš Ivan Vrščaj piše o padlem junaku v »Edinosti«: Ko sem 1. oktobra leta 1912. v novem šolskem posloplju Družbe sv. Cirila in Metoda vpisaval učence za novo šolsko leto, se mi je predstavljal simpatičen mladenič z dekretom vodstva družbe kot novoimenovani učitelj. Bil je Rado Meršek. Razveselil sem se novega tovariša posebno zato, ker je bil plod slovenske družbine šole v Tr-

stetu. Šolal se je do vstopa v strok. zavod pri Sv. Jakobu, zahajaje iz zapuščenega Rocola v staro šolo v ulici Giuliani. In danes, ko še niso minula tri leta od vstopa Merška v narodno službo, ga ni več. Padel je kot branilec domovine proti sovražniku, katerega zavratno delovanje je čutil še kot otrok.

Težko bo pogrešal zavod ljubeznivega učitelja. Tih in miren, si je znal pridobiti srca svojih predstojnikov, tovarišev in mladih, za katero je neumorno deloval. Vsako priliko je uporabil, da bi koristil mladini in zavodu, iz katerega je vzrastel.

Dasi šele začetnik v šolski službi, je vendar povsod in vselej s prirojenim čutom pedagoga pogodil pravo ter zdaj bojazljivemu učencu z očetovsko milim postopanjem preganjal obotaven in užgal v srcu otroka željo po znanju in izobrazbi, tam pa z resnim in odločnim glasom posvaril dečka, ki mu šolski red ni ugajal. V Meršku je slovenski šoli v Trstu odvzeta mnogo obetajoča moč, ki je ne bo mogoče tako lahko nadomestiti. S strokovnim znanjem je združeval svoje od otroške dobe sem segajoče poznanje tržaških razmer ter se vedno trudil, da bi bil v korist naši mladini in naši stvari sploh.

Bil je zadnji med deveterimi učitelji C. M. deške šole, ki jih je domovina pozvala na branik. Dne 20. majnika t. l. šele se je poslovil od tovarišev in mladine, torej tik pred napovedjo laške vojne, in danes ga ni več. Tolaži nas eno: zadnji poklican in doslej edini padel. Le tri leta, zadnjega niti do sklepa ne, je služil na slovenski šoli, kamor je prišel takoj po dovršenih študijah. Minule jeseni je v prvem odprtem roku položil v Gorici predpisani izpit ter imel pred sabo bodočnost, ki bi mu nudila mnogo prilike, da bi deloval za izobrazbo sploh ter za svoj narod še posebe. Ne! Moral je prekiniti svoje delo v najlepši dobi ter dati življenje za domovino na bojišču proti staremu zavratnemu sovražniku Avstrije in nas Slovencev še posebe. Med tovariši, med katerimi ni imel nasprotnika, mu je zagotovljen blag spomin, mladina pa mu ostane hvaležna in domovina ga vpiše med svoje hrabre branilce!

Vzornemu slovenskemu učitelju-junaku slava!

VOJESLAV KRIŽ.

Došla nam je žalostna vest, da je dne 20. marca t. l. umrl v Przemyslu ljubi in zvesti tovariš Vojoslav Križ, učitelj na štirirazrednici v Zavrčah v Ptujski okolici. — Kakor učitelj in potem kot vojak je tovariš Križ vedno in v polni meri izpolnjeval svoje dolžnosti, a ni mu bilo dano, da bi gledal uspehe svojega dela: Njegovo mlado, za vse dobro in lepo navdušeno življenje je prezgodaj ugrabila kruta smrt! — Rojen je bil leta 1888. v Zavrčah, učiteljske je dovršil leta 1910, definitivno je bil nastavljen leta 1913.

Bodi idealnemu tovarišu-junaku sladak počitek v daljni zemlji in trajen spomin v naših srcih!

USODA UČITELJEV V VOJNI.

Izza zadnjega izkaza je padlo 217 čeških učiteljev, ranjenih pa jih je bilo 606.

Miha je kazal pri pouku veliko zanimanje. Malo sem imel učencev, ki bi bil kdaj z njimi tako zadovoljen, kakor sem bil zdaj s tem — 36letnim šolarjem.

Začela sva prav pri piki, stopnjama, in šlo je vse lepo gladko od rok. Kadar sem videl, da se je pričel utrujati, sem mu postregel — s cigareto. Po kajenju sva zopet nadaljevala, če je bilo kaj časa.

Izven pouka sem ga često videl, kako je porabljal vsak košček papirja, da se je vadil na njem v pisanju, kako je marljivo iztikal za starimi časopisi, da se je učil v njih brati.

V nekaj dneh je že znal brati in zapisati vsako črko.

Toda nenadoma je prišlo povelje, da smo morali zapustiti jarke in zasledovati unikajočo se rusko vojsko.

Takrat mi je dejal Miha nekam pomljenjivo:

»Kaj, zdaj bodo pa počitnice?«

Nasmehnil sem se mu. Potem pa je pristavil:

»Morda celo šole konec? —«

Skomizgnil je z rameni pod težkim nahrbtnikom in se nekam zamislil. V vročem dnevu je stopal potem brez besed ob

— Nemških učiteljev s Češkega je padlo 200, ranjenih pa je 414. — Moravskih nemških učiteljev je padlo 54, ranjenih je 339. — Zgornjeavstrijskih učiteljev je padlo 24, ranjenih je 73, ujetih 11. — Francoskih učiteljev je doslej padlo že 1600, ranjenih pa je 4000.

UCITELJI IN VOJNA.

»Floreat Etona!« Pod tem naslovom je priobčil angleški list »Daily Mail« nekrolog po nekem učitelju, ki je padel na bojišču, ter piše navdušeno: »Učitelj »Eton Collega« je žrtvoval svoje življenje za domovino in za nas! Kaj takega se ni zgodilo še nikdar, krona je to našim zmagam!« »Edinost« temu dostavlja: »Tako slave na Angleškem enega učitelja, ki je padel za domovino. Pri nas pa je šlo na stotine učiteljev v boj, na stotine jih krvavi in veliko jih je že žrtvovalo svoje življenje za domovino. Po »Agramer Tagblattu« posnemljemo, da je iz Hrvatske nad 600 učiteljev pod orožjem! Čast učitelstvu, ki je v mirnih časih pionir kulturnega dela, graditelj narodne bodočnosti, a v vojni na bojnih poljih branitelj narodove grude! Z odhodom učiteljev na bojišče so pa učiteljice na deželi postavljene pred ogromno nalogo: vršiti morajo svoje delo in nadomeščati učitelje. Naj citiramo zopet po »Tagblattu«: Mnogo je še mladih deklet med njimi, vendar so vse v navdušenju za svoj poklic, v ljubezni do naroda našle moči, da odlično, da skoro neverjetno vrše sedaj svojo nalogo. Nadzorniki so polni hvale za neumorno delo učiteljic. Izborno so se obnesle v tem vojnem letu! Ponosno smejo biti na to, da so dosegle, da šola ni toliko trpela zaradi vojne, kolikor se je bilo bati iz početka. Narodu pa je v dolžnost, da vsaj sedaj začne prav ceniti vrednost učiteljstva in njegovega dela. Posnema naj druge prosvetljene narode, ki se ponašajo s svojim učiteljstvom, mu gredo povsod na roko, ga podpirajo in cenijo.«

OLAJŠAVE PRI VPOKLICANJU POD OROŽJE.

Olajšavo v vojaški službi bodo od zdaj naprej uživali tudi oni vojaki višjih starostnih letnikov, ki se sicer ne morejo izkazati z zadostno šolsko izobrazbo, ki pa imajo zaradi svojih osebnih kvalitativ in svojega stališča v življenju višjo stopnjo izobrazbe. Ti vojaki se ne bodo uporabljali za navadno delo v vojašnicah in smejo tudi zunaj vojašnice stanovati. Dobili bodo poseben znak.

HRVATSKA IN SLAVONIJA.

Na vsem Hrvatskem in po vsej Slavoniji se morejo vsa pisma oddajati odprta, zaprtih pisem sploh ne pošiljajo naprej. Hrvatska in Slavonija sta proglašeni za vojno ozemlje.

BREZ NASLOVA.

Hrvatski »Jutarnji List« prinaša članek, v katerem se najprej sklicuje na dunajsko »Neue Freie Presse«, ki sedaj odkrito priznava, da je politika v naših pokrajinah doslej mnogo pogrešila, in konec pripovedi je bil, da so monarhiji zvesti podaniki postali tujci na lastnih tleh, a gospodarji so postali — tujinci. Ne prihaja nam na misel, da bi koga sedaj obtoževali, ali zgodovinska resnica je, da je bilo vpra-

moji strani in si otiral znoj, ki mu je curkoma oblival lica.

Ali je imel res slutnjo? — —

Teden kasneje smo morali odbiti ruski napad. Med visokim žitom smo hiteli tisto jutro z nasajenimi bajoneti na pomoč. Dež krogel se je vsipal na nas, ali kdo se je menil za to?

Miha je bil prav tam na krilu. V visokem žitu je zašel predaleč in hotel je menda baš dobiti zvezo s tovariši. Toda pri tem je prišel širokoplečemu Rusu na muho. Iz daljave kakih — trideset korakov mu je prevrtała krogla obe senci, in obležal je na mestu v mlaki krvi.

Toda mlad fant ga je takoj maščeval. Preden je mogel Rus, ki se je bil široko postavil sredi zorene njive, iznova vložiti patrone v puško, je dobil tudi on strel v glavo. Takoj se je zgrudil mrtev na hrbet.

Izgubil sem učenca iz strelskega jarka. Nemara je res slutil na tisti poti svoj bližnji konec...

Pokoj mu! —

šanje italijanskega vseučilišča eno glavnih vprašanj italijanske politike in da so se dali razvneti zanje tudi nekateri naši italijanski poslanci, na katerih patriotizmu ni dvomiti — kar potrjuje njihove izjave. Sklep vlade — piše »Jutarnji List« — da napravi konec vsem tem nespodobščinam, pomenja priznanje storjenih pogrešk. Ali to priznanje je vladi le na čast in je obenem najboljši dokaz njene jakosti. Priznavanje pogrešk je vsekdar znak moralne in fizične moči. Drugi znak te moči leži v načinu, v energiji, s katero se mislijo te reforme izvesti. Brez vsakega obzira, ravnim potom, v najkrajšem času, naj Trst zopet dobi tisto obličje, ki mu pripada. Trst, kakršen je danes, ni produkt ne italijanske marljivosti, ne kulture, ne italijanskega naroda, ampak predvsem skrbi, ki mu jo je vlada posvečala od nekaj. Ne glede na vsako drugo pravo, sledi že iz tega dejstva pravica monarhije, da z lepo ali z grdo privede Trst nazaj na tisto pot, na kateri je bil v dobi najhitrejšega svojega procvita. Ne vemo, ali je bil to namen vlade, ali že ta čin sam na sebi je neko zadoščenje za slovensko in hrvatsko prebivalstvo Trsta. Pa že zato pozdravljamo — tako zaključuje rečeni hrvatski list — vladino namero, zakaj, naj se zgodi, kar hoče, ta namera more nam le koristiti.

NAČELNIK NEMŠKE NAPR. STRANKE O ZDRUŽITVI VSEH NEMŠKIH SIL V AVSTRIJI.

Pri neki slovesnosti v Pragi je izjavil načelnik nemške napredne stranke med drugim: »Ene želja in pričakovanje prešinja vse avstrijske Nemce: da se, ko se bo končal bojni vihar in bo zopet zasijalo mirno solnce, združijo vse nemške sile, da vodilno z drugimi narodi sodelujejo na obsežni politiški, gospodarski in socialni pomladitvi naše države, da se našim potomcem zagotovi srečna bodočnost.«

NAČRTI ZA BOSNO.

General Sarkotič, ki je sedaj nekaj mesecev sem zapovedujoči general in poglavar v Bosni in Hercegovini, je posebnemu dopisniku »Berliner Tageblattu« povedal nekatere svojih namenov glede uredbe Bosne v politiškem, gospodarskem in socialnem oziru. — Predvsem se bo predruščil bosanski šolski sistem. Šef šolske uprave stoji na sledečem stališču: Zemlja naj se vrne kmetom. Kmetiški sin, ki so ga doslej poslali v šolo, se je redno lotil politike, zaradi česar je baš v mladi Bosni mnogo duševnega proletariata, dasi je v tej izrazito agrarni deželi v prvi vrsti potreba inteligentnega kmetiški stan, stan samostalno mislečih kmetov, ki ga ne more pridobiti vsak politiški agent. Gimnazij in realk naj bo manj, več pa gospodarskih in obrtnih učilišč. Mi bomo kmeta prisilili, da bo dal vsaj enega svojega sina v delavnico, in če se pokaže potreba, bomo sami dali potrebna sredstva.

POROTNA SODIŠČA.

S cesarsko naredbo od 7. julija 1915, ki je bila objavljena v državnem zakoniku in v uradni »Wiener Zeitung«, se name-rava ustavljenje delovanja porotnih sodišč za vso državo podaljšati do konca marca 1916; vendar pooblašča cesarska naredba vlado, da tudi že poprej lahko odredi, da prično porotna sodišča zopet delovati.

»RDEČI KRIŽ«.

Njegova c. in kr. Visokost prevzvišeni gospod general konjenice nadvojvoda Franc Salvator, c. in kr. generalni nadzornik prostovoljne sanitetne oskrbe, je izdal na njemu predložene izkaze o sedanjem delovanju družbe »Rdečega križa« sledečo okrožnico: »Iz za prvo polletje vojne predloženih izkazov razvidni uspeh delovanja zavodov »Rdečega križa« na deželi me je povsem zadovoljil. Izrekam vsakomur, ki je pri tem sodeloval, ali naj pri ustanovitvi bolnic, ali vodstvu in upravi, ali strežbi ranjenecv in bolnikov — za njih trudapolno delovanje, s katerim se je do-degel tako izvanreden uspeh, svoje popolno priznanje in najpresrečnejšo zahvalo.«

ČASTNO KNJIGO

izda c. kr. ministrstvo za deželno brambo (Ehrenhalle) za one osebe deželne brambe, črnovojništva in orožništva, ki so bile v teku sedanje svetovne vojne ali z Najvišjo pohvalo, odnosno s hrabrostno ko-

lajno odlikovane, in tistih, ki so pred so-vražnikom padli. Ker se pa ta častna knjiga more v celotnem obsegu šele po končani vojni izdati, je imenovano minist-rstvo odredilo, da prične takoj izdajati posamezne zvezke te knjige, da se zamore javnosti obvestiti še v teku vojne o hrabrostnih slavnih činih naših junakov, ki se požrtvovalno borijo za našega pre-svetlega cesarja in domovino. Ker je iz-daja te knjige za sedanjí rod kakor tudi za potomce velike važnosti, se županstvom priporoča, da vplivajo kolikor mogoče na to, da svojci, starši, sorodniki tistih oseb, ki so bile na katerikoli način v tej vojni odlikovane, oziroma ki so pred sovražni-kom padle, določijo kratek življenjepis s sliko (fotografijo), rojstnim letom, do-movno občino, stanom (samski ali ože-njen), številom otrok, poklic itd. Pripomi-nja se, da se bodo doposlane slike brez vsakih stroškov dotični stranki zopet vrnila.

DELO SLOVENSKEGA UCITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ«.

Popravek: V zadnji številki našega lista izkazana končna vsota je za 100 K pomotoma prenizka. Pravilno se mora glasiti: 29.685 K 72 vin.

Učenke c. kr. dekliške rudniške ljud-ske šole v Idriji 149 K 48 vin.; učenci slo-venske občinske šole v Rojanu 5 K; učenci slovenske občinske šole v Šklednju 12 kron 30 vin.; učenke Slavica Bajčeva, Romanca Fleischmanova, Marija Ganglo-va in Cveta Morelova nabrale v Metliki 42 K 55 vin. + 76 K 90 vin. = 119 K 25 v.; šola Dramlje na Štajerskem 66 K 79 vin.; učiteljica Josipina Primožičeva v Črnom-lju (za slepce) 14 K; šolsko vodstvo Ljub-no na Gorenjskem (za slepce) 6 K 82 vin.; učiteljica Marija Levčeva (za slepce) 4 K; Ivan Ravbar v Repentaboru (za slepce) 2 K; učiteljica Pavla Trefaltova nabrala v Dragi na Dolenjskem (za slep-ce) 22 K 50 vin.; učiteljstvo deške ljud-ske šole v Kranju 1% od plač 10 K 40 v.; šolski vodja Franc Ivanc v Kranju 6 K; šolsko vodstvo na Viču zbirko 18 K 80 v.; učiteljici Tonica Kračmanova in Zinka Fabjanova v Št. Lenartu pri Laškem trgu za junij po 2 K = 4 K; nadučitelj Braf v Kastvu 10 K; Srečko Exel, učitelj v Voj-niku 10 K namesto venca na krsto gospe Brezovnikove; učenci ljudske šole na Proseku 2 K 60 vin.; učenke Slavica Baj-čeva, Ivica Gabrščkova, Marija Ganglova in Cveta Morelova nabrale v Metliki 44 kron 50 vin.; skupaj 508 K 44 vin.

V zadnji številki izkazanih K 29.685-72
Danes izkazanih K 508-44

Doslej nabranih K 30.194-16

Prosimo nadaljnih obvestil, oziroma izpopolnil dosedanjih izkazov!

MOBILIZIRANI TOVARIŠI - NAROČNIKI.

(Dostavki k uvodniku v 7. stev., ozi-roma k članku istega naslova v 10. in 12. številki).

Kranjsko.

52. Hlebec Karel, u. v. Vel. Ubeljsko (umrl v ruskem ujetništvu).

53. Čencič Julij, nu. Št. Peter na Krasu.

54. Pleskovič Rudolf, c. kr. u. Idrija.

55. Sepaher Anton, u. Kranj.

56. Schmeidek Ivan, u. Krtina.

57. Mlakar Franc, u. Ljubljana.

Štajersko.

49. Loparnik Peter, u. Polzela.

50. Varl Ljudevit, u. Poljčane.

51. Kokot Ferdo, u. Pišce.

52. Porekar Anton, nu. Hum pri Ormožu.

53. Podplatinik Franc, u. Sv. Tomaž pri Ormožu.

54. Preindl Jakob, u. Vel. Nedelja.

55. Gobec Rudolf, u. Sv. Venčeslav.

Primorsko.

57. Tomažič Andrej, nu. Lokavec.

58. Fajgelj Rafael, nu. Sedlo-Breginj.

59. Matelič Ivan, u. Sužid-Kobarid.

60. Bensa Andrej, nu. Breginj.

61. Močnik Josip, u. v. Bukovo-Cer-kno.

62. Černe Blaž, u. v. Police-Cerkno.

63. Bertok Josip, nu. Škofije.

64. Brezavšček Avguštin, u. Plave.

65. Gregoretič Anton, u. Rodik.

ad 6. Bravničar Alojzij, u. Šebričak (padel na južnem bojišču meseca julija 1915).

Po tej izpopolnitvi je torej danes naših naročnikov-vojakov:

s Kranjskega	57
s Štajerskega	55
s Primorskega	65
s Koroškega	1

skupno število

178

Pravica malega naroda.

Pod tem naslovom je napisal znani češki učenjak prof. Fran Krejči brošurico. Najprej pobija nazore, ki so oporekali malim narodom pravo do eksistence poleg velikih. Načelo — ki se morda v praksi uveljavlja — da je sila pred pravico in pravičnostjo — to načelo ne odgovarja ni enemu v resnici moralnemu zakonu. Narod je tu in tu mora biti! Ne more se reči, da je pravica do eksistence malega naroda odvisna od fizične moči in nadmoči večjega naroda. Res je sicer, da narod nima zaščite v konfesijah. Nobena cerkev ne bo žrtvovala svojih vsečloveških in mednarodnih tendenc, ako gre samo za interese naroda — sodnega dne ne bo renegat odgovarjal za svoj čin, ako je sicer ostal religiozen. Možni so tudi taki nazori, ki stavljajo ideal človeštva nad narodnost. Tako Tolstoj, Goethe in Nietzsche. Pa tudi socialna demokracija — kakor vidi prof. Krejči v sporu čeških separatistov z mednarodno centralizacijo — »žrtvuje male narode višjim ozirom, istotako kakor cerkve in države«.

Proti vsem tem teorijam postavlja profesor Krejči instinktivno ljubezen do naroda, instinkt narodne samoohrane. Instinkt in zopet je instinkt dela iz naroda narod, instinkt samoohrane, ki je življenjsko jedro naroda istotako kakor pri po-edincu, ki se nahaja tako v velikih kakor v malih narodih. O tem instinktu ima prof. Krejči svojo filozofsko teorijo, ki jo uveljavlja tudi za narodnost. »Instinkt je eksponent zakonite potrebe, ki vlada v vsej prirodi in ki ji človek podlega, zavestno ali nezavestno.« »V tem, na kar navaja človekov instinkt, mora biti nekaj resnice, pa tudi, če se je ne umeva popolnoma jasno.« Nagon se ne vara; varati se more le razum, ki ne umeva jasno, kam vodi nagon. Tak nepogrešljivi instinkt je tudi ljubezen do svojega naroda. Vsa razmotrivanja razuma, ki bi govorila proti pravu naroda, so ničeva pred »vrhno instanco nagona narodne samoohrane«. Nikaka darvinska teorija o pravu močnejšega ne obstoji pred faktom eksistence naroda, o kateri ne odločuje tudi materialno orožje. Ali pogoj te narodne eksistence je v moči naroda samega: to je narodna zavednost, zavest o samem sebi. »Smelo moremo reči, da je narod, dokler traja ta pogoj, nepremagljiv — samo izstradati, postreljati, masakrirati bi se moglo narod. Ali če smo že tako daleč, da si takega postopanja niti ne moremo misliti v kulturnem svetu, vsaj ne s civiliziranimi ljudmi, potem je ta pogoj tudi najmanjšemu narodu pogoj eksistence. In če bi se ji odrekel sam, bi bil to samomor.«

Ta narodna zavest drži pripadnike naroda skupaj, »dela iz poedincev narodno celoto v vseh okolnostih, ki si jih moremo zamisliti, in ta zavest se ne iztrga z nobenim nasiljem iz notranjosti poedin-cev, dokler je narodna zavest v poedin-cih, dotlej bo narod trajal in dotlej je neuničljiv!« — »Ne običaji, ne vera, pa tudi ne jezik ni neobhodno potreben pogoj narodne zavesti.« »Narodna zavest je naj-notrajnejša last notranjosti poedinčeve, je to neuničljiva moč.« »Zaveden narod, čigar vsi sloji so prožeti z narodno zavestjo, katerega slehni pripadnik občuti to kot bistven del svojega individualnega bitja, prebije vsako silo, nasilje — preživi vse neugodnosti.«

»Čas« pravi z ozirom na češki narod, da se te globoke misli Krejčeve morejo aplicirati na današnje češko vprašanje z ozirom na Husov spomin napram današnji evropski situaciji češkega naroda. Brošura Krejčevega kaže, kaka nesreča za mal narod je, ako niso vse njegove vrste, posebno pa takozvani širši sloji, ki tvorijo jedro naroda, enako osveščeni. Zato je delo za njihovo osveščenje najboljše sredstvo v boju za narodno eksistenco in obenem edino sredstvo, ki se ne izneveri niti v najhujših razmerah.

Za fakt instinktivne ljubezni do naroda nahaja prof. Krejči tudi argumente moralne sankcije za pravico do eksistence malega naroda: prirojena ljubezen do naroda je potrebna zahteva tudi z moralnega gledišča. Ne ljubiti svojega naroda